

ISSN: 2146-1961

Şehitoğlu, R. (2024). Eğitim Diplomasisi Ekosisteminde Eğitim Müşavirlerinin Rolü, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(55), 314-331.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4426>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

EĞİTİM DİPLOMASISI EKOSİSTEMİNDE EĞİTİM MÜŞAVİRLERİNİN ROLÜ

Recep ŞEHİTOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye, rsehitoglu@gantep.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6855-4841

Gönderim tarihi: 15.12.2023

Kabul tarihi: 08.02.2024

Yayım tarihi: 01.03.2024

Öz

Devletler, dışişleri bakanlıklarının diplomatları dışında farklı resmi ve resmi olmayan kurumlar aracılığıyla da diplomasinin halka dönük versiyonu olarak kabul edilen kamu diplomasisine ait bir uygulama alanı olan eğitim diplomasisi faaliyetleri icra etmektedirler. Bu çalışma resmi kurumlar arasında yer alan Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) yurtdışı teşkilatlarında diplomatik misyon yüklenen Eğitim Müşavirliklerini ve müşavirliklerde görev alan üst düzey pozisyonda çalışan Eğitim Müşavirlerini analiz etmektedir. Yurtdışı eğitim faaliyetlerine dair sorumluluk üstlenen Eğitim Müşavirlikleri, aynı zamanda ülkeye gelen öğrenci kapsamında uluslararası öğrenci temini, giden öğrenci kapsamında da devlet bursu ya da münferit çabalarıyla giden öğrencilere hemen her aşamada profesyonel kamu desteği sunmak gibi görevler üstlenirler. Bir yumuşak güç parametresi olarak kabul edilen ve bu nedenle çıktılarının uzun vadede alındığı bilinen eğitim diplomasisinin daha sağlam bağlar kurduğu bilinmektedir. Bu çalışmada eğitim ile diplomasi ilişkisi analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı esasen diplomasi ile ilişkilendirilen ve bir aktör olarak kabul edilen Eğitim Müşavirlerinin görev ve sorumluluk alanlarında eğitim diplomasisinin ne boyutta önemli olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmanın amacına hizmet etmek üzere literatür taraması ve içerik analizi yöntemleri tercih edilmiş ve bu çerçevede çalışma kaleme alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle diplomasi ve eğitim perspektifinde Eğitim Müşavirlerinin görev ve sorumluluk alanları içerisinde eğitimin diplomasi boyutu büyük önem taşımakla birlikte devletler arası ilişkilerde eğitim diplomasisinin farklı bir pencere açtığı kaydedilmiştir. Çalışmada, pek de göz önünde olmayan ve fakat eğitim diplomasisine değerli katkılarda bulunan Eğitim Müşavirlikleri ve Eğitim Müşavirlerinin rolleri tartışılmış ve nihayetinde eğitim diplomasisinin uygulayıcıları olarak Müşavirlerin eğitim diplomasisi bilinçli olmalarını sağlayacak bir akademi kurulması tavsiye edilerek literatüre katkı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Eğitim diplomasisi, uluslararası ilişkiler, eğitim müşavirleri, eğitim müşavirlikleri, yurtdışı eğitim.

THE ROLE OF EDUCATION COUNSELLORS IN THE ECOSYSTEM OF EDUCATION DIPLOMACY

ABSTRACT

Apart from the diplomats of the ministries of foreign affairs, states carry out educational diplomacy, which is an application area of public diplomacy, which is considered the public-facing version of diplomacy, through other official and non-official institutions. This study analyses the Education Counsellors' Offices of the Ministry of National Education, which are among the official institutions, and the Education Counsellors working in senior positions in the counsellors' offices. Education Counsellors' Offices, which assume responsibility for overseas education activities, also undertake tasks such as recruiting international students within the scope of incoming students and providing professional public support at almost every stage to students who go to the country with state scholarships or individual efforts. It is known that education diplomacy, which is accepted as a soft power parameter and therefore its outputs are known to be received in the long term, establishes stronger ties. This study analyses the relationship between education and diplomacy. The study aims to reveal to what extent education diplomacy is important in the fields of duty and responsibility of Education Counsellors, who are essentially associated with diplomacy and accepted as an actor. To serve the purpose of the study, literature review and content analysis methods were preferred and the study was written within this framework. In this context, first of all, it was noted that the diplomacy dimension of education is of great importance within the duties and responsibilities of Education Counsellors in the perspective of diplomacy and education and that educational diplomacy opens a different window in inter-state relations. In the study, the roles of Education Counsellors' Offices and Education Counsellors, who are not very visible but make valuable contributions to education diplomacy, are discussed and finally, it is aimed to contribute to the literature by recommending the establishment of an academy that will ensure that Counsellors as practitioners of education diplomacy are conscious of education diplomacy.

Keywords: Education diplomacy, international relations, education counselors, education counselors' offices, education abroad.

GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde bir çalışma alanı olan kamu diplomasisinin uygulama mecralarından biri de eğitim diplomasisidir. Eğitim diplomasisi de tıpkı kamu diplomasisi gibi geleneksel diplomasi uygulamalarının dışında modern diplomasi uygulamalarını içermektedir. Bu nedenle kamu diplomasisi gibi eğitim diplomasisinde de kamu aktörü olma dışında başkaca aktörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada eğitim diplomasisinin kamu tarafında en önemli aktörleri olarak değerlendirilen Eğitim Müşavirlerinin rolleri analiz edilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Eğitim Müşavirleri yürüttükleri faaliyetlerle bir eğitim diplomasisi aktörü müdür?
2. Eğitim Müşavirlerinin eğitim diplomasisi yapım süreçlerinde üstlendikleri roller nelerdir?

Birinci soru kapsamında çalışmanın hipotezi Eğitim Müşavirlerinin, eğitim diplomasisinin bir aktörü olmasıdır. İkinci soru kapsamında ise çalışmanın hipotezi, Eğitim Müşavirlerinin eğitim diplomasisi icrasında gerek menşei oldukları ülke olarak Türkiye'nin eğitim hizmetlerinde, gerekse de nezdinde buldukları ülkenin eğitim hizmetlerinde rollerinin bulunduğuudur.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma bir eğitim diplomasisi uygulayıcısı olarak Eğitim Müşavirlerinin diplomatik misyon hüviyetine sahip olmaları nazarından rollerini araştırmaya yönelik yapılmıştır. Çalışmanın odağı diplomasi ve diplomasinin devletler arası münasebetlerde eğitim çerçevesinde yürütülmesidir. Bu doğrultuda çalışmada Eğitim Müşavirlerinin yönetmelikte yer alan usul ve esaslar odağında iş ve işlemlerini yapmaları ve bununla beraber bir diplomatik misyon olmaları hasebiyle de yürütecekleri diplomatik faaliyetlerde eğitim diplomasisine daha sağlıklı bir şekilde hizmet etmeleri durumu derinlemesine tartışılmıştır.

Çalışmanın hipotezlerini sorgulamak için karma bir araştırma yöntemi tercih edilmiş ve bu çerçevede literatür taraması ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın literatür taraması kısmında, diplomasi ve eğitim ilintisi ulusal ve uluslararası akademik yayınlar taranarak ortaya konulmuştur. İçerik analizi kısmında ise "13/12/1983 tarihli ve 189 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" incelenmiştir.

BULGULAR

Çalışmada derinlemesine bir şekilde görev ve sorumluluk alanları tartışılan Eğitim Müşavirleri için bir akademinin kurgulanması önerisi getirilmiştir. Bununla beraber Eğitim Müşavirlerinin atandıktan sonra bir akademiye tabii tutulmaları gerektiği ve bu akademinin ise nasıl kurgulanması gerektiği sonuç kısmında aktarılmaya çalışılmıştır. Bir akademi eğitimine tabii tutulan Eğitim Müşavirleri, kendi mesleklerini icra ederken menşei ve nezdinde oldukları ülkelerin eğitim diplomasisi faaliyetlerine katkı sunacaklardır.

Çalışmanın bulguları neticesinde Eğitim Müşavirlerinin eğitim diplomasisi icrasında yadsınamaz rollerinin bulunduğu ve bununla beraber iş ve işlemlerini gerçekleştirirken Türkiye yükseköğretim kurumlarıyla daha koordineli bir şekilde çalışmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan Eğitim Müşavirlerinin çağın gereklerine uygun olarak daha nitelikli işler yapmaları için tavsiyelerde bulunulmuştur.

EĞİTİM VE DİPLOMASİ İLİŞKİSİ

Diplomasi, ulus devletlerin ortaya çıktığı tarihten itibaren devletler arası ilişkilerin idame edilmesinde ulus devlet düzeyinde bir iletişim mekanizması olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu iletişim mekanizması, münasebetlerin ustalıkla yönetilmesi demektir. Çünkü diplomasi, içerisinde strateji, analiz yeteneği, basiret, geleceğe dair projeksiyon bulunduran ve tarihi bilerek geleceğe bu zaviyeden bakan bir aklın ürünüdür. Dolayısıyla devletler arası münasebetlerin askeri, savunma ve güvenlik odaklı alanlarının yanı sıra eğitim, kültür, sanat, spor, sağlık, bilim, ekonomi, enerji, gastronomi, teknoloji vb. her veçhiyle yürütülmesi, diplomasinin enstrümanı olmak zorundadır. Devletler arası münasebetlerde en çok başvurulan uygulama alanı olarak eğitim uygulamalarının diplomaside yer edinmesi, aktörler arasında etkili işbirliğini teşvik etmektedir (Center for Education Diplomacy, 2023). Özellikle küreselleşme çağında, eğitim diplomasisine daha fazla önem verildiği iyi bilinmekle beraber, son 20 yılda kamu diplomasisinin iyi bir uygulama alanı olan eğitim diplomasisinin popülaritesinin arttığını da söylemek mümkündür (Şehitoğlu, Tekin ve Güner, 2023: 401).

Yükseköğretim kurumlarında uygulanagelen öğrenci, akademisyen ve personel değişim programları, yukarıda ifade edilen işbirlikleri kapsamında örnek olarak gösterilebilir. Bu noktada etkili eğitim diplomasisi kurgulayan kurumlardan birinin de Erasmus+ projeleri kapsamında Avrupa Birliği (AB) olduğunu belirtmek gerekir. Erasmus, Avrupa merkezci eğitim sistemi olup modern eğitim kavramı ile özdeşleştirilmiştir. Eğitim faaliyetlerinin diplomasiye konu edilmesi, aynı zamanda tüm paydaşları zenginleştiren bir özelliğe sahiptir. Öyle ki eğitim konusunu diplomaside uygulayan eğitim diplomasisinin icracıları; kültürel, bilimsel ve sosyal açıdan birbirlerine karşı hassasiyet sahip olurlar. Bu etkileşim, ülkeler arasındaki mesafeleri ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktadır (Bhatta ve Young, 2016: 24). Zira eğitim diplomasisinin uluslar arasında karşılıklı ve elverişli bağlar kurulmasını sağlayan etkili bir araç olduğu herkesçe bilinmektedir (Khan, Ahmad ve Fernald, 2020: 1). Hakikaten eğitim diplomasisi uluslararası ilişkilerde, sürdürülebilir ve sağlıklı bir toplumsal gelecek için gerekli olan işbirliğine dayalı ilişkiler yoluyla "eğitim ve yaşam kalitesinin uzun süreli olarak iyileştirilmesi" (Bhatta ve Young, 2016: 24) şeklinde ifade edilmektedir. Şu var ki üniversiteler arasında tesis edilen işbirlikleri, eğitim diplomasisinin "dayanışmanın yanı sıra eğitimin ulusal kalkınma ve sürdürülebilir büyümenin temel bir unsuru" (Vinet, 2010: 6772) olmasının toplum nezdinde kabul görmesini temin etmektedir. Dolayısıyla eğitim diplomasisi, "sadece devletler arası kültürel etkileşimin sağlanmasında bir araç olmamakta; aynı zamanda yerel ve bölgesel düzeyde de eğitim sorunlarının çözülmesinde uygulanan bir strateji" (Utan, 2023: 158) olarak ele alınmalı ve bu çerçevede faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Bu bakış açısıyla bir değerlendirme yapıldığında eğitim diplomasisinin farklı ülkelerdeki insanların kültürlerini, tutumlarını ve davranışlarını anlamaya, onlarla ilişkiler kurmaya ve etkileşim oluşturmaya, zihinlerdeki düşünceleri etkilemeye ve kendi çıkarlarını ve değerlerini başkasına iletme ve onları harekete geçirmeye yardımcı olduğu durumu söz konusu olduğundan burada iki

yönlü iletişimin en derin biçimi ortaya çıkmaktadır (Wang, 2020: 90). Ülkeler arasında ilişki tesis etmenin bir aracı olarak da eğitim konusunun diplomaside kullanılmasına başvurulabilmektedir. Nitekim bu ilişkilerin tesis edilmesiyle ülkeler arasında uzun süreli işbirliklerinin oluşması “ideal bir yumuşak güç aracı” (Peterson, 2014: 2) olarak değerlendirilmektedir. Zira hedef ülkede eğitim alan bireyler kendi ülkelerine döndüklerinde hedef ülke kültürüne ve muhtemel etkisine maruz kalarak yetişmiş olacağından, ilerleyen süreçte ilişki tesisinde kilit rol oynayabilirler. Dolayısıyla ülkelerin sahip oldukları yumuşak güç kapasitesinin artırılması için uluslararası ilişkiler çevresinde oluşan hâkim kanı, “*kamu diplomasininin yapıcı araçları arasında*” (Şehitoğlu ve Tekin, 2023: 232) eğitimin de bulunması gerektiğidir. Eğitimin ulusları aşan bir özelliğinin bulunması, bu alanın diplomaside kullanılmasını daha da kolaylaştırmaktadır. Çünkü ulusları aşan bu özellik, eğitim profesyonellerinin sık sık bir araya gelmelerini sağlamakta, onlara farklı bakış açıları sunmakta ve beyin fırtınaları yaparak ortak projelerin hayata geçmesinde büyük rol oynamaktadır.

En basit ifadeyle eğitim alma faaliyeti, bir tür insan hakkı olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla insan hakkı olarak ifade edilen eğitim, evrensel olmak zorundadır. Esasen eğitimin özgür ve gelişmiş bireyleri hedeflemesi gerektiği düşünülmektedir. Öyle ki barış ve uyum içinde yaşamak için, bireyin yaşamına bir boyut katan bilinçli ve sorumlu bir vatandaş olmak, eğitimle mümkündür (Brown, Morgan ve Mcgrath, 2009: 75). Bilimin nerede olduğunun ve nasıl elde edileceğinin bu durumda bir ehemmiyeti yoktur. Temel bir insan hakkı olan eğitime ulaşmak da bu çerçevede kolay, ulaşılabılır ve erişilebilir olmak zorundadır. Bu zaviyeden bakıldığında devletlere büyük görevler düşmektedir. Devletler işte bu durumda diplomaside maharetlerini, eğitimin icrasının hizmetine sunmak zorundadır. Klasik diplomaside, eğitim imkânı sunarak eğitimin önünü açarken, eğitim diplomaside de klasik diplomaside kamu diplomaside sahasında alan açmaktadır. Nitekim eğitim diplomaside, ülkeler/topluluklar arasında var olan bakış açıları arasında köprü kuran, eğitim sorunlarını çözen eşitlikçi, kapsayıcı ve kaliteli eğitim sağlayan, dönüştürücü gündemleri teşvik eden diplomatik beceri ve yaklaşımlar olarak anlaşılabilir (Murphy, 2018: 3).

Uluslararası sistemin mevcut konjonktürde vazgeçilmez kurumları olan uluslararası örgüt ve organizasyonlar, küresel kamuoyunda zaman zaman kendi kuruluş misyonundan farklı yönleriyle öne çıkmaktadır. Kuşkusuz bu kurumların başında AB'nin, eğitim alanındaki en stratejik atılımlarından olan “Erasmus+” projeleri gelmektedir. Mevcut şartlarda AB'ye üye olmayan devletlerin ve milletlerin de yer alma fırsatı bulduğu Erasmus+ projeleri, dünyanın sahip olduğu en güncel sorunlara hitap etmesi hasebiyle maarif endüstrisini diplomatik olarak kullanmaktadır. Bir iletişim yönetme becerisi, sanat icrası ve müzakere yönetimi olarak ifade edilen diplomaside; savaşı, barışı ve çatışmayı tartışmak üzere kullanılmaktaydı. Bu tanımlama bizi geleneksel diplomasinin icrasına götürmektedir. Oysa modern diplomaside artık kaynakların sayısı artmış ve devletler diplomasideyi birçok alanda işbirliği tesis etmek amacıyla kullanmaya başlamışlardır (Barston, 2013). Modern çağda diplomasinin, mevcut dünya düzeninin uzun ömürlü olduğu dönemde, devletlerin anlaşmazlıklarını içeren ancak bunlarla sınırlı olmayan uluslararası yasaların oluşturulması konusunda işbirliği gibi küresel sorunlarla başa çıkmanın bir aracı haline geldiğini de ifade etmek gerekir. Amerika Birleşik Devletler (ABD) eğitim konusunda değişim programlarının miladı olan “Fullbright” eğitim bursları, halen mevcut dünyada yüzlerce ülkeden beyin göçünü kendi ülkesine çekmeyi başaran, istikrarlı bir proje olarak öne çıkmaktadır. ABD, bu tür proje ve programlar ile

efektif bir eğitim diplomasisi inşa etmiştir. 21. yüzyılın ilk çeyreği boyunca ise bilhassa eğitim alanındaki revizyonist yönelimleri ile Çin, etkili bir eğitim diplomasisi sürdürmüştür. Çin'in başta Afrika ve Latin Amerika'daki Konfüçyüs Okulları (Enstitüleri) ile Çin kültürünü ve dilini öğretmesi, çıktıları oldukça tatmin eden eğitim diplomasisi sonuçları elde etmesini beraberinde getirmiştir. Devletlerin jeopolitik kazanımlar için bölgeyi, dili ve kültürüyle etkilemiş olması yeni dünya düzeninde oldukça kıymetlidir. Eğitim ekseninde inşa edilen kamu diplomasisi küresel aktörlerin, uluslararası arenada hareket kabiliyetini arttırmaktadır.

Bir müzakere sanatı olarak diplomasiyi günlük yaşamdan farklı kullanmak gerekmektedir. Çünkü kişiden kişiye, devletten devlete, hatta kültürden kültüre farklılıklar barındıran diplomasi uygulamaları, tamamen iletişimin ustaca kurgulanmasıyla alakalıdır. Doğru kurgulanmış bir iletişim süreci, diğer devletlerle çalışmaya uyum sağlamak, iletişimi canlı tutmak ve tesis edilecek ilişkinin uzun ömürlü olmasını sağlayacak ve çatışma olasılığını azaltacaktır. İyi kurgulanmış bir eğitim diplomasisi faaliyeti, bu çerçeveden bakıldığında yarar sağlayacaktır. Eğitim diplomasisi, kültürel alışveriş ve teknik bilgi aktarımıyla da ilgilidir ve bu ilgi alanı aynı zamanda işbirliğine odaklanmaktadır. Dolayısıyla uluslararası eğitim politikaları içerisinde hükümetten hükümete ve hükümetten hükümet dışı organizasyonlara kadar bir takım normların oluşmasına katkı sunmaktadır (Jules, 2016: 2).

Eğitim diplomasisinin uygulanmasında birtakım aktörler rol oynamaktadır. Bu aktörleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Akademisyenler, Bilim İnsanları
- Uluslararası Öğrenciler
- Yükseköğretim Kurumları (Üniversiteler, Enstitüler)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yunus Emre Enstitüsü (YEE)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)
- Türkiye Maarif Vakfı (TMV)
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)
- Dışişleri Bakanlığı
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB)
- Dil Okulları
- Sivil Toplum Kuruluşları (Vakıflar, Dernekler, Birlikler, Platformlar)
- İş İnsanları Dernekleri (MÜSİAD, TÜSİAD vb.)
- Ticaret ve Sanayi Odaları
- Uluslararası Değişim/Staj Programları Katılımcıları
- Uluslararası Burs Programları
- Uluslararası Eğitim Danışmanlık Şirketleri
- Eğitim Müşavirlikleri

Türkiye'nin eğitim diplomasisindeki eko sistemi ifade edilen bu kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır. Burada her bir kurum ve kuruluş kendi iş ve işlemlerini doğru bir şekilde yaptığı ölçüde kıymetli olacaktır. Eğitim diplomasisi ekosisteminin en önemli sacayaklarından biri olan Eğitim Müşavirleri, esasen bu ekosistemin yurtdışındaki en büyük paydaşı konumundadır. Hem paydaş olarak eğitim diplomasisinin her aşamasında katkı sunabilecek durumda olan hem de yeri geldiğinde operasyonel katkıda bulunacak olan Eğitim Müşavirleri, bir orkestra şefi titizliğinde eğitimin diplomasi yönünü ele almalıdır.

Eğitim diplomasisinin devletlerce doğru bir şekilde uygulanabilmesi için yukarıda ifade edilen kurum, kuruluş ve bireylerin senkronize bir şekilde uyumlu çalışmaları gerekmektedir. Her birinin kendi çalışma alanları bulunsa da söz konusu eğitim diplomasisi olduğunda ortak bir aklın devrede olması zaruridir. Bir orkestrayı göz önünde bulundurmak gerekirse her bir enstrüman çalanın dikkatli olması ve hatasız çalışması gerektiğinin altını çizmek gerekir. Zira kolektif çalışmanın ve kurumlar arasındaki iş birliklerinin hariciyedeki önemi bilinmektedir. Süper Güç devlet olarak tanımlanan küresel aktörlerin bilinen en güçlü yanları, kurumların kurumsallaşması ve sağlam temeller üzerine inşa edilmiş kurumlar arası iş birliğinin istikrarlı olarak sürdürülmesidir. Nitekim dış politikada çoğu zaman kurumların partner veya paydaş olarak çalıştıkları görülmektedir. Öyle ki eğitim diplomasisinin, küresel gündemde yeni konuların ve yeni aktörlerin ortaya çıkması ve çok paydaşlı uygulamalar gibi yeni müzakere biçimleri olarak anlaşılan yeni diplomasiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Höne, 2015: 25). Çeşitli ulusal bağlamlarda ve farklı bilgi alanlarında kurumların işleyişinin daha derin bir analizi, ilgili aktörlerin ve mevcut kaynakların belirlenmesi ve uluslararasılaştırma politikalarının özellikle de işbirliğine dayalı biçimlerinin uygulanma yollarının değerlendirilmesi, eğitim diplomasisine hizmet edecektir (Barbosa ve Neves, 2020: 40).

Kurumların mevcut birikim ve hafızalarını paylaşmaları, devletlerine dış politikada daha somut çıktılar ve sonuçlar sağlamaktadır. Bilhassa 21. yüzyılın trend kuruluşları olarak öne çıkan "araştırma merkezleri" Batı'da bilinen adı ile "think tank" yani düşünce kuruluşları popülasyonu eğitim diplomasisi literatürünü ciddi anlamda etkilemektedir. Araştırma merkezleri arasında Türkiye'de son yıllarda ön plana çıkan Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) gibi çeşitli alanlara dair spesifik araştırmalar yapan "stratejik araştırma merkezleri", kamuoyunun dikkatini oldukça çekmektedir. Bu durum dış politikada bir kamu diplomasisi oluşturmanın yanı sıra iç politikada da etkili kamuoyu oluşumuna etki etmektedir. Öte yandan bir düşünce pazarlama görevi de bulunan düşünce kuruluşları kamuoylarını bilgilendirmekle beraber, toplumların eğitimine katkıda bulunurlar (Aras, Toktaş ve Kurt, 2010: 39-40).

Eğitimin diplomasi ile birleşimine ve gelişimine dair Türkiye'de katkı sağlayanların başlıcaları arasında dünyanın farklı bölgelerinden üniversitelerde eğitim almaya gelen uluslararası öğrencilerin hatırı sayılır etkisi bulunmaktadır. Doğru ve stratejik bir eğitim diplomasisi faaliyeti sadece uluslararası öğrencilerin sayılarının artması ya da ekonomik olarak döviz kazandırıcı hizmet olarak değerlendirilmemelidir. Bu durum ulusal çıkarla doğrudan ilintilidir. Dolayısıyla öğrenci sayılarının niceliğinin yanında niteliğinin de sağlanması önemlidir. Ayrıca bir kültür değişimi ve ulusal bakış açılarının uluslararası dolaşıma sokulması da demektir. Öte yandan akademik

yayınların sayılarının artması, uluslararası derecelendirmelerde de ülkeyi üst sıralara taşımak demektir. Eğitim diplomasisi, dış politikada bölgesel aktör olmayı getirmekle beraber aynı zamanda, küresel aktör olmanın anahtarlarından biri konumundadır.

EĞİTİM DİPLOMASİSİ AKTÖRÜ OLARAK EĞİTİM MÜŞAVİRLERİ

Eğitim diplomasisi ekosisteminde en önemli sacayaklarından biri olan Eğitim Müşavirlerinin, eğitim diplomasisindeki rollerini incelerken, öncelikle müşavirlik olarak kurulmalarının resmi dayanağı ve görev ve sorumluluk alanlarını yakından incelemek yerinde olacaktır.

Eğitim Müşavirliklerinin Resmi-Kurumsal Dayanağı

Eğitim Müşavirliği, bir ülkenin yabancı bir ülkedeki diplomatik misyonunda görevlendirdiği ve eğitim ile ilgili iş ve işlemlerden sorumlu olarak atadığı üst düzey diplomatik mesleğidir. Bu mesleği icra edenlere Eğitim Müşaviri denmektedir. Eğitim Müşavirlerine literatürde "Eğitim Diplomatı" da denmektedir. Eğitim diplomatlarının seçilmesi, yurtdışı teşkilatlarına atanmaları, görev ve sorumlukları ise bir takım mevzuatlar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de, "13/12/1983 tarihli ve 189 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Yurtdışı Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" kapsamında yurtdışı teşkilatlarda görev alacak Eğitim Müşavirleri ve Eğitim Ateşelerinin (Eğitim Diplomatlarının) seçimi, atanması, görev ve sorumlulukları yönetmelik dâhilinde belirlenmiştir.

16 Aralık 2011 tarihli ve 28144 sayılı yönetmelikte yukarıda ifade edilenler detaylandırılmıştır. Bu arada öncelikle sıklıkla karıştırılan bir mevzuata açıklık getirmekte fayda vardır. Müşavirlik ve Ateşelik aynı kadrolar değildir. Göreve atama usul ve esasları farklı olduğu gibi birbirleri arasında ast-üst ilişkisi de bulunmaktadır. Eğitim Müşaviri, yönetmeliğe göre yurt dışındaki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçilikleri nezdindeki yurtdışı ihtisas birimlerinden olan Eğitim Müşavirliklerinde sürekli olarak görevlendirilen personeldir. Bu personelin atanması için aşağıda ifade edilen şartların sağlanması gerekmektedir:

- "Müsteşar, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı, Müsteşar Yardımcısı, Rehberlik ve Denetim Başkanı, Strateji Geliştirme Başkanı ve Genel Müdür kadrolarında asaleten görev yapmış olmak.
- Üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğretim üyesi olarak görev yapmış olmak.
- Hukuk Müşaviri, Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi, Grup Başkanı, İl Millî Eğitim Müdürü, Millî Eğitim Denetçisi, İç Denetçi, Millî Eğitim Uzmanı kadrolarında üç yıl asaleten görev yapmış olmak.
- Yurt dışında Almanca, Arapça, Fransızca, İngilizce veya Rusça dillerinden birinde veya görevlendirileceği ülkenin resmi dilinde eğitim yapan üniversitelerde doktora eğitimini tamamlamış ve Bakanlık kadrolarında toplam üç yıl asaleten görev yapmış olmak" (Resmi Gazete, 2011).

Eğitim Ateşesi olmak için Eğitim Müşavirliği şartlarına ek olarak en az "Hukuk Müşaviri, Eğitim Denetmeni, İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı, İlçe Millî Eğitim Müdürü, Şube Müdürü veya Okul Müdürü kadrolarında toplam üç yıl asaleten görev yapmış olmak" şeklinde ifade edilen şartlara sahip olmak gerekmektedir (A.g.e).

Eğitim Müşavirlerinin Görev ve Sorumlulukları

Eğitim Müşavirlerinin görev ve sorumlulukları kanun, mevzuat ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Bu çerçevede Eğitim Müşavirlerinden, görev alanındaki Misyon Şefinin¹ uhdesinde aşağıda ifade edilen görev ve sorumlulukları yerine getirmeleri beklenmektedir:

- Eğitimle ilgili tüm faaliyetlerin yürütülmesi, geliştirilmesi, ilişkilerin tesis edilmesi ve ilgili makamlarla iletişim halinde olmak.
- Diplomatik yazışmaların doğru ve düzgün bir şekilde yapılmasını tesis etmek, işlemlerin hızlı olmasını sağlamak ve kayıt altına alınarak arşivlenmesini sağlamak.
- Bakanlık tarafından Eğitim Müşavirliğinin görev ve sorumluluk alanında açılacak tüm okul türlerinde ders kitapları ve diğer araç ve gereçleri temin etmek.
- Gerek ilköğretim, ortaöğretim gerekse de yükseköğretim kurumlarının yapacağı sınavların, ilgili kurumlara duyurusunun yapılması, gerekli görüldüğü takdirde sınav yerlerinin tespiti ve bununla beraber sağlıklı bir şekilde ve güvenli bir ortamda yapılmasını sağlamak.
- Türkçe öğretimi için eğitim personellerinin ve okul idarecilerinin özlük dosyalarını takip etmek, gerekli görüldüğü takdirde eğitimci ihtiyacını temin etmek üzere Bakanlık ile koordinasyon halinde olmak.
- Menşei ve nezdinde bulunduğu ülke arasında imzalanması istenen ikili anlaşmalar, mutabakat zabıtları protokoller ve daimi komisyon toplantılarının organize edilmesi ve alınan kararların hayata geçirilerek takip etmek ve değerlendirmesini yapmak.
- Türkiye'den ilgili ülkeye eğitim almak amacıyla giden MEB burslusu ya da eğitim masraflarını kendisi finanse eden öğrencilerin her türlü işlemlerini yürütmek, istatistiklerini tutmak ve ülke yetkilileri nezdinde sorunlarının çözümü yönünde girişimlerde bulunmak.
- Türkiye'ye eğitim almaya gelen Türkiye Burslusu² öğrencilerin ya da eğitimini kendisi finanse eden uluslararası öğrencilerin seçilmesi, sınavlarının, denklik ve tanınma işlemlerinin yapılması ve benzeri iş ve işlemleri yürütmek.
- İlgili ülkede bulunan eğitim tesislerinde hayata geçirilmek üzere hazırlanan eğitim içeriklerinin hazırlanmasını ve daha da geliştirilmesini sağlamak, pratikte tecrübe edilen aksaklıkların bertaraf edilmesi için ilgili makamlarla temaslarda bulunmak ve çözümü güç olan konularda Bakanlığa rapor vermek.
- Bakanlık tarafından açılan Türkçe Öğretim Merkezlerinde yapılan çalışmaların incelenmesi, takip edilmesi ve verimliliklerinin artırılması için gerekli tedbirleri almak, gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlarla irtibat halinde olarak sorunların çözümünü sağlamak.
- Okulların yıllık bütçelerini takip etmek ve takip eden yılın bütçesini temin etmek için Bakanlık ile koordineli çalışmak.

¹ Diplomatik temsilciliklerde bulunan Büyükelçi, Daimi Temsilci, Temsilci, Elçi veya Maslahatgüzar ünvanlarından birini taşıyan en üst yöneticidir.

² Altyapısı, 1992 yılında Orta Asya ve Balkan ülkelerindeki soydaş ve akraba topluluklara verilen bir burs olarak varlık gösteren ve 2011 yılından itibaren YTB uhdesinde devam ettirilen bir yükseköğretim bursudur. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim almak için ülkemize gelen uluslararası öğrencilere çeşitli düzeylerde tahsis edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz: Şehitoğlu, R. (2021). Kamu Diplomasisinde "Akıncı Birlik" Olarak Düşünce Kuruluşları, Ankara: Orion Kitabevi.

- Bulunduğu ülkenin eğitim sistemini analiz etmek, gelişmeleri ve varsa değişimleri takip etmek ve rapor olarak Bakanlığa vermek (Kuzu ve Şener, 2023).

TÜRKİYE YÜKSEKÖĞRETİMİNDE EĞİTİM MÜŞAVİRLERİNİN ROLÜ

Eğitim Müşavirliklerinin, Türkiye yükseköğretiminde uluslararasılaşmanın en temel prensipleri arasında yer alan uluslararası öğrenci temini ve uluslararası işbirlikleri kapsamındaki faaliyetler özelinde stratejik olarak kabul edilebilecek bir dış paydaş rolü bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden biri olan uluslararası öğrenci temininin, tüm Türkiye yükseköğretim kurumlarında kapsayıcı bir uluslararasılaşma stratejisi olması hasebiyle bu alandaki tüm paydaşlar kendi içinde özel önemler ihtiva eder. Nitekim küreselleşme ile birlikte yaygınlık kazanan öğrenci programları ve hareketliliklerin çeşitlenmesi, yükseköğretim kurumlarının yakın ilişkiler tesis etme, benzeşme, farklı ülkelerden öğrencilerin bir araya gelerek kaynaşma iklimine girmeleri gibi uluslararasılaşmaya katkıları olacaktır (Sağiroğlu, 2015: 34). Hareketlilik (mobility) kavramı, “kişinin bir topluluktaki sosyal veya sosyoekonomik konumunu değiştirme ve özellikle onu iyileştirme yeteneği” anlamına gelmektedir (MerriamWebster, 2023). Buradaki hareketlilik kavramı, yükseköğretim kurumlarındaki değişim programlarına referans olarak kullanılmaktadır. Eğitim Müşavirlikleri, gerek Türkiye’de yükseköğrenimini devam ettirmek isteyen öğrencilerin doğrudan başvuracakları bir adres olmada ve gerekse Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının yurtdışındaki aday öğrencilerin mezun oldukları liseler ile ilgili bilgi alma ve gerektiğinde denklik belgesi düzenlenmede kilit rol üstlenmektedir. Bu çerçeveden bir değerlendirme yapıldığında, aşağıda ifade edilen sorular ve oluşturulan yanıtların Eğitim Müşavirliklerinin rollerini anlamada yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim Müşavirliklerinin yükseköğretim kurumları açısından uygulamada karşılaşılan en geleneksel rolü ne olmalıdır?

Eğitim Müşavirlikleri, yurtdışındaki uluslararası öğrenci statüsüne sahip öğrencilerin ve onların velilerinin Türkiye yükseköğretim sistemi ve kurumları hakkında bilgi almak üzere başvurabilecekleri, ilk ve en doğru iletişim kanalıdır. Dolayısıyla ilgili müşavirliklerin, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının yapısal özellikleri ve imkânları, kazandırılan mesleki yeterlikler, diplomaların yurtdışında tanınırlıkları ve denkliği gibi kurumsal unsurlar özelinde bilgi sahibi olması beklenmektedir. Bu rolü itibari ile Eğitim Müşavirlikleri, Türkiye’de yükseköğretim konusunda yurtdışındaki ilk temas noktası olarak kabul edilebilirler. Bunun yanı sıra yine Eğitim Müşavirlikleri, yükseköğrenimine Türkiye’de devam etmeye karar vermiş öğrencilerin lise diploma denkliklerini alabilmeleri hususunda başvurulacak ilk adrestir. Bilhassa ön lisans ve lisans programlarına başvuran adaylar özelinde lise diplomalarının denkliği, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının öğrenci kayıt birimlerinin diplomaların orijinal olup olmadığını tespit etme konusunda önem arz etmektedir.

Öte yandan, Türkiye’deki kurumların ilgili ülkenin lise sistemine dair bilgi alabilmeleri hususunda da ilgili diploma denklik mekanizması ciddi bir iş akışını temsil etmektedir. Burada yükseköğretim kurumlarının Eğitim Müşavirliklerinden beklediği, her bir öğrenci için özellikle lise sistemine dair genel geçer konular hususunda doğrudan başvuru yapmaksızın, mümkünse açık erişim olacak şekilde çevrimiçi ortamda bilgi edinilebilecek

mekanizmaların tesis edilmiş olmasıdır. Müşavirlik aracılığıyla ilgili diplomatik misyonların internet sayfalarında veya MEB'in kontrolündeki ayrı bir platformdan bu bilgilere erişilmesi ve bilginin muhakkak suretle güncel olması, uluslararası öğrenci temininde sahadaki meslek uzmanlarının çalışma verimliliklerini de artıracak bir uygulama olacaktır. Özetle, diploma denkliği için öğrencinin Eğitim Müşavirliğine başvuru yapmış olması durumunda, öğrenciye resmi belge düzenlenebilmesi, öğrencinin herhangi bir başvuru yapmamış olması durumunda ise Türkiye'de başvurduğu yükseköğretim kurumunun talebi doğrultusunda ilgili kuruma doğrudan denklikle ilgili resmi bilgi/belge sunulabilmesi, Eğitim Müşavirliklerinden beklenen öncelikli hizmetler arasında yer almaktadır. Öte yandan Eğitim Müşavirliklerinin diplomatik misyonlar kanalıyla Türkiye'den yurtdışına, yurtdışından da Türkiye yükseköğretim kurumlarına bilgi alışverişi, duyuru paylaşımı, ağ oluşturma, temas noktası belirleme ve ikili işbirliği geliştirme konularında tartışılmaz bir önemi vardır.

Müşavirlikler, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma ile ilgili karşılaştıkları hangi risklerin yönetilmesinde yardımcı olmalıdırlar?

Yükseköğretimde uluslararasılaşma özelindeki konular çerçevesinde uluslararası öğrenci temini hizmetlerinde ve akademik işbirliklerinin geliştirilmesinde kurumlarca üstlenilen misyonlar doğrultusunda, dış temsilcilikler, rolleri itibarıyla Türkiye yükseköğretiminin gelişimindeki temel paydaş örgütler arasında yer alır. Dış temsilcilikler, sadece öğrenci temininde öğrenciye/veliye ve yerelde bu muhataplara ulaşan danışmanlık firmalarına değil, aynı zamanda Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına yönelik sunulan hizmetler özelinde de Türkiye yükseköğretiminin uluslararası öğrenci temelindeki büyümesine katkı sağladıkları için kritik bir paydaş rolündedir. Müşavirliklerin Türkiye'deki yükseköğretim sistemine yönelik bilgi sunabilecek alt yapıda olması ve kurumsal düzeyde olmasa da talebe istinaden sistemi ve temel kaideleri sunabilme özelinde bir tür tanıtım yapabilme becerisine sahip olması, öncelikle bilgiye erişememe ya da resmi muhatap bulamama riskinin yönetilmesine hizmet etmiş olmaktadır. Bu durum özellikle bilginin resmi bir merciden alınmasının önemli olduğu coğrafyalarda sıkça karşılaşılmaktadır. Orta ve Güney Afrika ülkelerinde öğrencilerin ve velilerin bu yola sıklıkla başvurdukları tecrübe edilmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de eğitim almak isteyenlere rehberlik servisi sağlanması, Türkiye'yi tercih eden öğrencilere ve ailelerine güven tesis etmede ve en doğru bilgiye ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Bu durum pratik bir servis sunmanın ötesinde resmi ve kurumsal olması, kâr amacı gütmemesi ve doğrudan devlet yapılanmasının bir uzantısı olması hasebiyle de önem arz etmektedir. Benzer şekilde Eğitim Müşavirlikleri, Türkiye'den yurtdışına giden araştırmacıların ve öğrencilerin de başvuru noktalarının başında gelmektedir. Hedefe uygun en doğru eğitim kurumuna erişimde ve özellikle Türkiye'ye dönüş sonrası hedeflenen yeterliklerin elde edilmesi ve bunların Türkiye'de tanınması noktasında muhatapların en sağlıklı bilgiye ve/veya bilginin kaynağına ulaşmasında, müşavirliklerin büyük fayda sağlayabilecek kapasitelerinin olduğu deneyimlenmektedir.

Gerek öğrenci, gerekse yükseköğretim profesyonellerinin hareketliliklerinde müşavirliklerin sunduğu hizmetler, kurumlardaki belirli süreçlere dair risklerin yönetilmesinde belirgin roller üstlenmektedir. Bunlar yurtdışındaki Eğitim Müşavirliklerinin; kurumsal bilgiye erişimde sağladığı kolaylık, ticari kâr hedeflenmeksizin hizmet sunulabiliyor olması, ulusal yararlar için çalışıyor olmaları, eğitim paradigmalarından anlayan idarecilerin

istihdam edilmiş olmasının getireceği profesyonel faydalar sunabilmeleri ve bil hassa belge temini/onayı gibi resmi süreçlerde yaşanabilecek aksaklıkların engellenmiş olması durumlarında, uluslararasılaşmada karşılaşılabilecek niceliksel ve niteliksel risklerin yönetilmesi anlamına gelmektedir. Öte yandan müşavirliklerin resmi belge işlemlerine yönelik hizmet sunması da prosedürleri kolaylaştıran ve başvuru aşamasında hem öğrenciye hem de başvurulmuş kuruma büyük kolaylık sağlayan servisler arasında yer almaktadır. Öğrencinin kayıt esnasında mezun olduğu lise ve sahip olduğu diploma için, denklik ve tanınma ile ilgili konularının başvuru sürecinde çözümlenmiş olması, hem kuruma hem de öğrenciye ciddi bir konfor alanı sağlamaktadır. Yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmasında Eğitim Müşavirlikleri, sistemin yapısal unsurlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesinde katkı sunarak, söz konusu süreçte artı değer üretilmesinde kurumsal düzeyde niteliğin artırılması kadar, etkin zaman yönetimine de fayda sağlamaktadır.

Eğitim Müşaviri bulunmayan diplomatik misyonlarda Müşavirlikten beklenen görevlerin bir yükseköğretim kurumunca nasıl karşılanması beklenmektedir?

Diplomatik misyonlarda Eğitim Müşavirliği bulunmaması, Türkiye yükseköğretim kurumları ve Türk yükseköğretim sistemi ile ilgili bilgi almak üzere dış temsilciliklere başvuranların ve Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının özellikle denklik belgesi ya da misyonun bulunduğu ülkedeki eğitim sistemi ile ilgili doğrudan bilgi almak istenildiğinde muhatap bulunamaması ile sonuçlanmaktadır. Bu gibi durumlarda Eğitim Müşaviri bulunmayan misyonlara uzaktan destek verilecek merkezi bir yapının teşekkül ettirilmesi beklenmektedir. Fiziksel olarak yerinde hizmet verilmemesi halinde muhatapların uzaktan hizmet alabilmesi, özellikle müşavirliklerden beklenen temel görevlerin ifasında bir alternatif olarak düşünülmelidir. Öğrenciler ve veliler, yükseköğretim sistemi ile ilgili bilgi almak istediklerinde, Eğitim Müşaviri bulunmayan misyonlarda bu hizmetlerin verilebileceği alternatifler mutlaka üretilmeli ve her bölgenin kendi gerçekliği içerisinde varsa YEE, yoksa misyonun içerisinde fiziksel imkânlar veya uzaktan erişimle sunulabilecek alternatifler dikkate alınarak teşekkül ettirilmiş bir sistemin varlığı beklenmektedir. Zira hiçbir muhatapın bulunmaması, sadece o ülke nezdinde değil, bir bütün olarak Türk yükseköğretim sisteminin tanıtılmasında ciddi bir kurumsal eksikliği de işaret etmektedir. Eğitim Müşavirliklerinin hizmetlerinin eksiksiz bir şekilde sunulabilmesi için MEB ile Dışişleri Bakanlığı, YÖK, YEE ve TMV gibi eğitimle doğrudan ilgili yurtdışındaki Türkiye oluşumlarının entegre ve senkronize çalışabilecekleri bir organizasyonel beceri de, hizmetin sürdürülebilirliği açısından beklenen yapılanmalar arasında yer almaktadır.

Eğitim Müşavirliklerinden beklenen dijitalleşme becerileri nelerdir? Eğitim Müşavirlikleri yükseköğretim kurumlarına hizmet sunumunda, dijitalleşme anlamında ne gibi hizmetler sunmalıdır?

Eğitim Müşavirliklerinden beklenen dijitalleşme becerilerinin başında, öncelikli doğru bilgiye kolay erişim gelmektedir. Dijitalleşme, çağın gereklerine göre sunulan hizmetlerin iyileştirilmesi kadar, iş kalitesinin de yükseltilmesine hizmet etmektedir. Yükseköğretim kurumlarının, müşavirlik bulunan ülkenin eğitim sistemi ile alakalı bilgi almak istemesi durumunda, güncel bilgiye erişebileceği dijital mecralara dair adresler ve yükseköğretim sistemi ile karşılaştırmalı olarak verilecek bilgilere, Eğitim Müşavirliğinin web sayfasından ulaşabiliyor olması beklenmektedir. Bunun dışında mevcut durumda zaten denklik belgelerinin elektronik olarak

doğrudan alınması ile ilgili bir hizmet bulunmaktadır. Öğrencinin uzaktan erişimle talep edebilmesi, fiziksel olarak Eğitim Müşavirliğine gitmeden ülkedeki farklı şehirlerden de denklik belgesini alabiliyor olması, Türk yükseköğretim kurumları açısından oldukça pratik bir çözüm olacaktır. Yine benzer şekilde özellikle vize alma konusunda dış temsilciliklerde ilgili süreçlerin yönetilmesinin de kolaylaşacağı bir platformda, dijitalleşmenin bir gereklilik ve zaman kazandırıcı bir yöntem olarak karşımıza çıktığının altını çizmek gerekir. Diğer yandan Türkiye yükseköğretim sisteminin tanıtılmasında da Eğitim Müşavirliklerinin, ülkenin dilinde vereceği hizmet ve uzaktan erişimle haftanın belirli günlerinde muhatapların müşavirliğe ulaşabilmesi, Türkiye yükseköğretim sisteminin tanıtılmasında hızlı ve etkin bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Sadece ortaöğretim sisteminin değil, Eğitim Müşavirliğinin bulunduğu ülkedeki yükseköğretim kurumlarının da tanınırlıklarıyla ve yapısal unsurlarıyla ilgili bilgi sunuluyor olması, yine Türkiye'deki yükseköğretim kurumları açısından gereksinim duyulan bir başka pratik alanın yönetilmesini işaret etmektedir.

Eğitim Müşavirlikleri ile çalışan yükseköğretim kurumları mevcut durumda ne gibi engellerle karşılaşmaktadır?

Mevcut durumda Eğitim Müşavirlikleri ile çalışırken karşılaşılan temel engellerden biri, Eğitim Müşavirliğinin olmaması ya da müşavirliklerde yeteri kadar yetmişmiş personelin bulunmasıdır. Özellikle Eğitim Müşavirliklerindeki personel sayısının yetersizliği veya mevcut personellerin beklenen ihtiyacı karşılayacak donanımına sahip olmaması ve sadece bir denklik birimi gibi çalışmayı görev edinip, Türkiye yükseköğretim sistemi ile herhangi bir bağ içerisinde bulunmaması, yine Türkiye yükseköğretimi profesyonellerinin müşavirliklerle olan irtibatını zorlayan konular arasında yer almaktadır. Ayrıca Eğitim Müşavirlikleri arasında hizmet kalitesinde karşılaşılan farklılıklar, bir ülkedeki müşavirlikten alınan hizmetin benzer nitelikte başka bir müşavirlikten alınamıyor olması da profesyonelleri zorlamaktadır. Asgari hizmet standartlarının belirlenmiş olması ve temel kurumsal ilkelerin tüm müşavirlikler için hedeflenmiş bir hizmet kalitesinde sunulabilmesi beklenmektedir. Öte yandan YÖK başta olmak üzere yereldeki paydaşlarla daha senkronize çalışılabilmesi de ilgili beklentiler arasında yer almaktadır. Zira bilhassa yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarının tanınma ve Türkiye yükseköğretim kurumlarının akademik işbirlikleri gerçekleştirilebilmeleri hususlarında Eğitim Müşavirliklerinin daha etkin servis sunabilmeleri adına YÖK ile olan irtibatlarının daha fazla güçlenmesi kaçınılmaz gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim Müşavirlikleri ve Türkiye yükseköğretim kurumları arasında nasıl bir işbirliği mekanizması kurulması gerekmektedir?

Eğitim Müşavirlikleri ile Türk yükseköğretim kurumları arasında merkezi bir düzenleme teşekkül ettirildikten sonra bölgesel olarak farklı hedef ve muhatap kitleye tekabül edecek bir yönetim stratejisi ile yeniden yapılanmaya gidilmesi, öncelikli beklentiler arasında yer almaktadır. Zira her ülkede verilen Eğitim Müşavirliği desteği aynı nitelikte olmayabiliyor. Bu hem yükseköğretim kurumlarının uluslararası ilişkiler alanındaki profesyonellere, hem de yükseköğretim sisteminin öğrenci, veli ve bilim insanı başta olmak üzere diğer paydaşların aldıkları hizmetler açısından kritik bir alanı işaret etmektedir. Sadece Türk yükseköğretim kurumları ile değil, misyonun bulunduğu ülkedeki yükseköğretim kurumlarıyla tesis edilecek iyi ilişkiler, Türkiye'deki

yükseköğretim kurumları tarafında bilhassa akademik işbirlikleri ve lisansüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitimde niteliğin, sunulacak daha yüksek kaliteli servislerle artırılmasına hizmet edecektir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Eğitim diplomasisi ekosistemindeki en önemli sacayaklarından olan Eğitim Müşavirlerinin görevleri arasında; a) ikili eğitim işleri koordinasyonu, b) eğitim alanında ikili ilişki tesisi, görev bölgesinden Türkiye üniversitelerine uluslararası öğrenci yönlendirmek, c) Türkiye yükseköğretim kurumlarının tanıtımına katkı sunmak, d) eğitim fuarları vb. etkinliklerle uygun ortamı oluşturmak, e) Türkiye üniversitelerinin uluslararası öğrenci kabul sınavlarının görev bölgesinde uygulanması için gerekli koordinasyonu sağlamak, f) sınavların tanıtım ve sınavlara yüksek katılım hususunda gerekli koordinasyonu sağlamak, g) Türkiye'nin merkezi uluslararası öğrenci kabul sınavlarının uygulanmasına katkı sunmak gibi çok yönlü görevler bulunmaktadır. Bu görev tanımlaması, eğitim alanında Türkiye'nin kapsamlı bir zeminde Müşavirlerce temsil edildiğini anlatır. Tüm eylemlerin yanında ilgili Müşavirler görev bölgesindeki nitelikli eğitim kurumlarına Türkiye'den öğrenci yönlendirmek için de gerekli çalışmaları yapmalıdır. Görev bölgesinde yaşayan misyon görevlisi, yatırımcı, diaspora sakini olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için gerekli alt yapıyı hazırlayarak çeşitli kademelerde okullar açılmasına vesile olmak da Eğitim Müşavirlerinin görevi olmalıdır.

Geleneksel olarak Eğitim Müşavirleri uluslararası öğrenci hareketliliğinin merkezinde yer almak durumundadır. Bununla beraber, Eğitim Müşavirleri, yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma stratejilerinin uygulanması ve geliştirilmesinde yapısal bir rol oynayabilirler. Üniversiteler; uluslararası yayın, uluslararası proje, uluslararası öğrenci ve akademisyen kabulünün yanı sıra yurt dışındaki kaliteli eğitim kurumlarına akademisyen ve öğrenci değişimi yoluyla içeriden dışa doğru gerçekleştirecekleri hareketliliklerle uluslararasılaşabilirler. Bütün bunların uygulanabilmesi, Eğitim Müşavirliklerinin doğru rehberliği, desteği ve koordinasyonu ile mümkün olabilecektir. Öte yandan uluslararası öğrenci hareketliliğinde olası terör ve kaçak iş gücü gibi oluşabilecek risklerin minimize edilmesinde Eğitim Müşavirlikleri rol alabilir ve nitelikli, akademik başarısı yüksek öğrencilerin ülke yükseköğretim kurumlarına kazandırılması hususunda destek olabilirler. Eğitim Müşaviri bulunmayan misyonda ikili akademik ilişkilerin tesis edilmesi yahut uluslararası öğrenci hareketliliğinin yönetilmesi, üniversiteler, uluslararası öğrenci ofislerinin kişisel beceri ve iletişim gücüne bağlı olarak kendilerine bir hareket alanı bulabilir veya tam aksi olarak bulamayabilir. Müşavirliğin olmaması, öğrenci hareketliliğinin yönetilmesinde sıkıntılar yaşanmasına yol açabilir. Öğrenci hareketliliğinin amaç dışı kullanımı yoluyla üniversitelerin imkânları ve hedefleri, suistimal edilebilir.

Bilindiği üzere, gelişen ve küreselleşen dünyada bilgi ve belge erişimi artık dijital yollarla sağlanmaktadır. Uluslararası öğrenciler, yurtdışı tecrübe edinmek isteyen akademisyenler, yurtdışı ortaklı proje geliştirmek isteyen araştırmacılar ve akademik ilişki tesis etmek isteyen üniversiteler, dijital imkânları kullanarak muhataplarına erişebilmektedir. Bu nedenle Eğitim Müşavirliklerinin web siteleri, görev bölgelerinde eğitim potansiyellerinin tanıtımına yönelik bilgi sunmalı ve bu nedenle Müşavirlikler, web sitelerini olabildiğince güncel tutmalıdır. Eğitim Müşavirlikleri, web sitelerine ekleyebilecekleri çeşitli formlarla Türkiye'den ve yurtdışında,

kendi görev bölgelerinden kurumsal ve bireysel talepleri toplayabilir, bu talepler doğrultusunda politika geliştirerek iş akış şemasına yansıtılabilir ve yine görev bölgelerindeki ve Türkiye'deki eğitim imkânları ve hareketliliklerin ilan ve duyurularını web sitelerinden paylaşarak Müşavirlik sitesini, öncelikli bir başvuru ve bilgi kaynağı haline getirebilirler. Eğitim Müşavirlikleri, görev bölgelerindeki çeşitli kurum ve kuruluşlarda yüz yüze yahut uzaktan Türkçe öğretimi imkânlarını ve ortamlarını oluşturmak için gerekli çalışmaları yürütebilir ve gerektiğinde kısa, orta ve uzun süreli eğitim programlarının düzenlenmesi ve sürdürülebilmesi için gerek Türkiye'deki muhataplarıyla gerekse YEE ile işbirliğine giderek okutman istihdamına katkı sunabilir. Özellikle uzaktan eğitim imkânlarına erişim için Müşavirlik web sitesini aktif bir şekilde kullanabilirler. Mevcut durumda giderek azalmakla birlikte Eğitim Müşavirliklerine dil bilmeyen personel atanması, uluslararası tecrübesi ve farkındalığı olmayan personel istihdamı yapılması, Türkiye yükseköğretim kurumunun ve üniversitelerin uluslararasılaşma stratejilerinden haberdar olmayan personel istihdamının yapılması nedeniyle yeterli düzeyde hizmet üretilmediği ve üniversitelerin uluslararası öğrenci kabul sınavlarından eğitim fuarlarına kadar birçok etkinliğe her hangi bir katkı sunulmadığı görülebilmektedir. Üniversiteler, bu durumda ikili ilişkiler üzerinden yürümek durumunda kalmaktadır. Eğitim Müşavirlikleri, kendi görev tanımlarında belirtildiği üzere eğitim hareketliliğinin merkezinde yer alarak hem içe yönelik hem de dışa yönelik projelerin oluşturulması, uygulanması ve sürdürülebilmesi için üniversitelerin uluslararası öğrenci ofisleri ile yakın çalışmalı, uluslararası akademik toplantıların koordinasyonu ve organizasyonunda görev almalı, dışarıdan içeriye ve içeriden dışarıya öğrenci hareketliliği, akademisyen hareketliliği ve yayın hareketliliği süreçlerini gerektiğinde başlatmalı, yönlendirmeli ve yürütmelidir.

Eğitim Müşavirleri ayrıca, MEB burslusu öğrencilerle ya da eğitimini kendisi finanse eden öğrencilerle çok yakın çalışmalı, öğrencilerle düzenli aralıklarla bir araya gelmeli, öğrencilerin sorunları varsa çözmeli ve onların daha nitelikli eğitim imkânları olarak ülkeye dönmelerine kadar olan süreçlerinde onlara sürekli destek olmalıdır. Türkiye'nin milli kaynaklarıyla yurtdışında eğitim almaya giden bu öğrenciler, şüphesiz Türkiye'nin eğitim diplomasininin bir parçası ve aynı zamanda aktördürler. Bu sebeple buldukları ülkede Türkiye'yi eğitim özelinde en iyi şekilde temsil etmeleri gerekmektedir. Bu öğrencilerin eğitim aldıkları yükseköğretim kurumlarında okuyan farklı milletlerden akranlarıyla sosyal ve kültürel etkileşimlerde bulunmaları da ayrıca Eğitim Müşavirleri tarafından teşvik edilmelidir. Özellikle Türkiye'nin milli gün ve bayramlarında bu öğrencilerin etkinlik yapmaları, Türkiye'nin eğitim diplomasisine hizmet edecektir. Bununla beraber Türkiye'nin tezleri, yine bu öğrencilerin oluşturdukları öğrenci kulüpleri vb. oluşumlar vasıtasıyla yükseköğretim kurumlarında yabancı toplum mensubu öğrencilere aktararak genel anlamda bir kamu diplomasisi icrasını sağlayacaktır. Örneğin 1915 Olayları ile ilgili olarak Türkiye'nin ulusal tarih anlatılarının bu öğrenci toplulukları üzerinden aktarılması sağlanabilir. Bu çerçevede Eğitim Müşavirleri, Türkiye'nin kamu diplomasisi aktörleriyle iş birliği halinde bu öğrenci topluluklarına her türlü bilgi ve belge ve gerekli görüldüğü hallerde etkinliklerin daha nitelikli yapılabilmesi adına finansman sağlanması noktasında bir çalışma yürütmelidir.

Sonuç olarak göreve atanan Eğitim Müşavirlerinin yükseköğretim kurumlarının iş ve işlemleri, faaliyet alanları, uluslararası öğrenci ve değişim programları ile ilgili bir oryantasyona tabi tutulması gerekmektedir. Eğitim

Müşavirleri için Bakanlık bünyesinde "Eğitim Müşavirliği Akademisi (EMA)" kurularak göreve başlamadan önce tüm müşavirlerin bu akademiden eğitim almaları sağlanmalıdır. EMA, yurtdışı teşkilatında göreve başlayan ve görevde olan Eğitim Müşavirleri/Eğitim Ateşelerinin katılım sağlayacağı bir "eğitim diplomasisi akademisi" olarak kurgulanmalıdır. Akademi, katılımcıların eğitim diplomasisi alanında eğitim almalarına olanak sağlamanın yanı sıra, Türkiye'nin "eğitim diplomasisi" üzerine hayata geçirdiği politikaların öğrenilmesine ve bununla beraber eğitim diplomasisine yönelik projeksiyonlar sunulmasına da imkân sağlayacaktır. Bakanlığın yurtdışı teşkilatlarda görev alacak personellerine uyum sağlama görevini üstlenmesi planlanan EMA çerçevesinde adaylara; diplomasi, dış politika, eğitim diplomasisi, lobcilik, stratejik iletişim, dezenformasyonla mücadele, uluslararası medya-basın, diaspora, düşünce kuruluşları, sivil inisiyatifler, uluslararası öğrencilik, değişim programları, yükseköğretim alanında dünyada sunulan bursluluk programları vb. konularda alanında uzman ve tecrübeli diplomat, Eğitim Müşaviri, akademisyen, uluslararası ve çok uluslu organizasyonlarda görev almış uzmanlar ve profesyoneller tarafından eğitimler verilmelidir. Böylelikle milli değerler temelinde gelişmek için gerekli tüm altyapının sağlanması ile planlı ve istikrarlı olarak yükselen bir eğitim modelinin çıktılarını takip eden yıllarda öne çıkacaktır. EMA'nın en önemli çıktılarının başında, "eğitim diplomasisi" profesyonellerinin diplomasi alanında eğitim almalarının yanı sıra kamu diplomasisi ile ilgili olarak farkındalık oluşturmak gelmektedir. Bununla beraber akademiye katılacak adayların hem kurum içinde eğitim diplomasisi bilinçli bir profesyonel olmalarına, hem de Türkiye'nin eğitim diplomasisi pratiklerinin gelişmesine katkı sunmaları sağlanacaktır.

ÖNERİ

Bu çalışma ve eğitim diplomasisiyle ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde araştırmacılara aşağıdaki şekilde bir öneride bulunulmuştur:

- Eğitim diplomatları olarak adlandırılan Eğitim Müşavirliği mesleği bir diplomatik misyondur. Dolayısıyla buralarda görevlendirilen kişiler bir diplomasi eğitimine tabi tutulmalıdır. Bu eğitim kısa süreli bir oryantasyon eğitimi olarak algılanmamalıdır aksine bir akademi bünyesinde alınmalıdır. Nitekim eğitim, diplomasi maharetiyle Eğitim Müşavirlerinin sorumluluğunda bir ithalat-ihracat öznesidir. Uzun vadede ülkelerin farklı toplumlarında bir pozitif imaj oluşturmalarının da önemli bir faaliyet alanı olan eğitim, kültürlerarası etkileşime hizmet etmektedir. Dolayısıyla Eğitim Müşavirlerinin, eğitim diplomasisindeki rolleri, geliştirilecek farklı temalarda da incelenebilir. Örneğin; kültür, sanat, spor, gastronomi, bilim ve teknoloji gibi alanlar özelinde geliştirilecek bakış açılarıyla ve örneklerle bu alanda akademiye hizmet edecek akademik yayın, eser, proje, çalıştay-sempozyum-panel ve konferanslar hayata geçirilebilir.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk makalenin yazarı olan Dr. Recep Şehitoğlu'na aittir. Bu makale etik kurul onayı gerektirmeyen bir makaledir.

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada yazarın katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Aras, B., Toktaş, Ş. ve Kurt, Ü. (2010). Araştırma Merkezlerinin Yükselişi: Türkiye’de Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Kültürü. SETA.
- Barbosa, M. L. D. O. ve Neves, C. E. B. (2020). Internationalization of higher education: institutions and knowledge diplomacy. *Sociologias*, 22, 22-44.
- Barston, R. (2013). *Modern Diplomacy*.
- Bhatta, B. ve Young, D. (2016). "Partnership for Sustainable Development Nepal and the Promotion of Education Diplomacy". Ed. Duarte Georgianna, and Ekaterina Strekalova-Hughes, *Education Diplomacy in Action*, 23-34.
- Brown, E. J., Morgan, W. J. ve McGrath, S. (2009). Education, Citizenship and New Public Diplomacy in the UK: what is their relationship?. *Citizenship, Social and Economics Education*, 8(2-3), 73-83.
- Center for Education Diplomacy (2023). "What Is Education Diplomacy?" <http://www.educationdiplomacy.org/> (Erişim Tarihi: 19.11.2023).
- Höne, K. (2015). What quality and whose assessment: The role of education diplomacy in the SDG process—A new diplomacy for a new development agenda? *3rd Nordic Conference on Development Research, Gothenburg, Sweden*. 5-6.
- Jules, T. D. (2016). Gated Globalization: Regionalism and Regional Trading Agreements: Educational Diplomacy in an Epoch of the Post-bureaucratic State. In *Perspectives in Transnational Higher Education*, 23-37.
- Khan, M. M., Ahmad, R. ve Fernald, L. W. (2020). Diplomacy and Education: A Systematic Review of Literature. *Global Social Sciences Review*, 5(3), 1-9.
- Kuzu, F. ve Şener, H. (2023). Millî Eğitim Bakanlığının Yurt Dışı Teşkilatına Sürekli Görevle Atanacak Personel Hakkında Yönetmelik.
- Merriam-Webster, (2024). Mobility. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mobility>, [Erişim Tarihi: 02.02.2024].
- Murphy, Y. (2018) Education Diplomacy: The Two Sides of Innovation, *Childhood Education*, 94(3), 3-3.
- Peterson, P. M. (2014). "Diplomacy and Education: A Changing Global Landscape." *International Higher Education*, 75.
- Resmi Gazete. (2011). Millî Eğitim Bakanlığının Yurt Dışı Teşkilatına Sürekli Görevle Atanacak Personel Hakkında Yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111216-3-1.htm>, [Erişim Tarihi: 21.11.2023].
- Sağiroğlu, Z. (2016). Dünyada ve Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Trendler. *Uluslararası Öğrenci Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 33-44.
- Şehitoğlu, R., Tekin, B. ve Güner, O. (2023). Education diplomacy in higher education institutions: An evaluation of international student centers as think tanks. *Hacettepe University Journal of Education*, 38(3), 399-410.

- Şehitoğlu, R. ve Tekin, B. (2023). Türkiye Yükseköğretimindeki Uluslararası Değişim Programlarının Kamu Diplomasisine Etkileri. Aydemir, A. ve Güner, O. (Der.), *Kamu Diplomasisinde Ulusötesi Perspektifler: Coğrafya, Anlatı Stratejisi Ve Uygulamalar, Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar*.
- Ultan, Ö. M. (2023). Uslararası Değişim Programlarının Kamu Diplomasisindeki Rolü: Erasmus+ ve Fulbright Örnekleri. Aydemir, A. ve Güner, O. (Der.), *Kamu Diplomasisinde Ulusötesi Perspektifler: Coğrafya, Anlatı Stratejisi ve Uygulamalar, Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar*.
- Vinet, L. (2010). Universities and Knowledge Diplomacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(5), 6772-6776.
- Wang, X. (2020). Education Diplomacy. Winning American Hearts and Minds: China's Image Building Efforts in the 21st Century, 89-100.